

„Számomra a táj- és természetfotózás a legkedvesebb”. Interjú Mánfai György fotóművésszel

Elsőként, kérjük, beszéljen a családjáról, szüleiről, gyermekkoráról!

Egy négygyermekes, a szülők által szeretettel összetartott családból származom. Második gyermek vagyok. Szegények voltak a szüleim, de annyi szeretetet kaptunk, hogy az mindent pótolta az anyagi dolgok helyett. Karácsonyra, húsvétra és az ünnepekre édesapám egy régi barátjától kaptuk mindig az ajándékokat Ausztráliából. A lánytestvéreim babát és szalvétát, én bélyeggyűjteményt. Nagy fegyelem volt a családban, szigorúan lettünk nevelve. Ennek én örülök, most vagyok igazán hálás, hogy tudom, mit jelent a szigorú szülői háttér.

Örökmozgó gyerek voltam, sok mindent akartam csinálni egyszerre. Szegény szüleim nem is nagyon tudtak ilyenformán mit kezdeni velem, mert tehetséges zongorista voltam, de a focit is nagyon szerettem, és állítólag ügyes is voltam benne. Ezenkívül a hosszútávfutásban és a sakkban is értem el eredményeket. Tizennégy éves koromban már a saját komponálásaim, zenéim is kezdtek ismertté válni, és a tizenötödikre már meg is volt az első rádiófelvételem. Nagyon nagy hálával tartozom dr. Nádor Tamásnak,¹ aki a pécsi rádió zenei szerkesztője volt. Zeneiskolát is végeztem, tanultam orgonálni a pécsi székesegyházban, méghozzá Halász Bélánál,² aki a székesegyház kántora volt. Ő is haragudott rám, mert tehetséges voltam, de borzasztóan lusta, és mindig én akartam megmondani, mit akarok játszani. Voltak darabok, amik nem tetszettek nekem, és mondtam, hogy „tanár bácsi, nekem ez nem tetszik, én ezt nem akarom játszani.” Néha-néha beletörődött, nagyon szerettem, mert jóindulatú tanár volt. Neki is nagyon sokat köszönhetek.

Később is megmaradt ez a háttér, és ez az állandó szülői odafigyelés. Csak érdekességként elmondanám, hogy mikor ötvenéves lettem, édesapám bejött az egyetemre, megkezdte a tanszékvezető igazgatómat, aki egyben az egyetem rektora is volt. Ő megkérdezte apámat, hogy mi járatanban van. Mondta, hogy a fia után akar érdeklődni. Azt válaszolta a

1. kép – Mánfai György

¹ Nádor Tamás (1934–2008): a Magyar Rádió zenei szerkesztője, a *Napról napra* zenei könyvek szerzője.

² Halász Béla (1908–1991): orgonaművész, a pécsi székesegyház orgonistája, a Liszt Ferenc Zeneiskola tanára.

rektor, hogy az egyetemen nem szokás, hogy egy ötvenéves ember után a szülő érdeklődik. Erre édesapám azt mondta, hogy „rektor úr, engem nem érdekel, hogy mi a szokás az egyetemen, én úgy neveltem mind a négy gyermekemet, hogy ha felnőttek, 50, 60, 70 évesek lesznek, és én ezt megélem, és ha olyasmit követnek el, ott a helyszínen fogom őket felpofozni.” Ennyire szigorú volt, hogy még felnőtt koromban is állandóan figyelte a tevékenységeimet.

Visszakanyarodhatunk a szülőkhöz, hogy ők mivel foglalkoztak?

Édesapám mérnök volt, édesanyám háztartásbeli, hiszen négy gyermek mellett nem is lehetett más szerepe. Csodálatos, nagyszerű édesanya volt. Pátyolgatott, de közben szigorú is volt. Édesapám jónevű borász volt, akinek nevéhez köthető a Pannonia Rubin és a Pannonia Aranya vermut létrehozása. Ezt ő maga készítette, 1960-ban lett szabadalmaztatva. A vermutok hét decis üvegben, celofánzacskóban voltak kaphatóak először, valamint egy decis kisüvegben, melyekből egy-egy darabot a szekrényem tetején őrzök szüleim fotói mellett. Az egyik még félig van, a másik összesűrűsödött, hiszen ha belegondolunk, 1960 elég régen volt. Azóta kis otthonomnak fontos díszei lettek.

A tanulmányairól tudna mesélni? Milyen meghatározó emlékei vannak ebből az időszakból?

Az általános iskola után a gondjaim miatt – amik abból adódtak, hogy igen szétszórt gyerek voltam –, műszerész szakmát tanultam, és később érettségiztem a dolgozók gimnáziumában. A tanárok nagyon odafigyeltek rám, szerették volna, ha érettségi után elvégzem a főiskolát vagy az egyetemet irodalom–történelem szakon. Ez és a művészettörténet érdekelt a legjobban. Utána tárt karokkal visszavártak volna az iskolába tanítani. Szerették volna, hogy a tanári karnak legyen egy fiatalabb férfi tanára is. Ez nem jött össze, de folytattam a tanulmányaimat magánúton. Bécsy Tamáshoz³ jártam irodalomórákra. Sokan tudják rólam, hogy József Attila és Ady Endre verseit, életművét nagyon jól ismerem, de ide sorolhatnám Vörösmartyt, Petőfit, Arany Jánost, Pilinszky Jánost is. Sok verset tudok kívülről a mai napig, nekem ezek nagyon sokat jelentenek. Most már fotográfusként inspirálnak is, sokszor eszembe jutnak a versek. Ha ma megosztok valamit a Facebookon, gyakorta idézetekkel, illetve zenékkal is illusztrálom azt.

Említette, hogy sok minden érdekli – mint a történelem, az irodalom, a zene –, mégis fotóművész lett végül. Hogyan lett fotográfus, mi döntött e művészeti ág mellett?

Teljesen véletlen volt. Gyerekkoromban édesapám fotózott bennünket, a családot. Rendszerek voltak hétvégén a kirándulások, ebéd után mentünk a Mecsekre, mindig szedtünk virágot édesanyánknak, ebben is megnyilvánult a családot szerető és összetartó erő. Arra emlékszem, hogy a fürdőszobába édesapám után nem lehetett bemenni. Az volt az alkalmi labor, ott hívta elő a rólunk készült képeket. Szerencsére ezek máig megvannak, és gyönyörű emlékeim fűződnek hozzájuk. Később megkaptam tőle használatra a fényképezőgépet, és már kamaszkoromban készítettem néhány képet, de ez aztán abbamaradt.

³ Bécsy Tamás (1928–2006): drámaesztéta, színházkritikus, 1973–1978 között a Pécsi Tanárképző Főiskola főiskolai tanára. 1978-tól az ELTE professzora. A Janus Pannonius Tudományegyetem megalakulása (1982) után másodállású professzor Pécssett. 1994-ig a Tanárképző Kar, majd a Bölcsészettudományi Kar Művészettudományi Intézetének igazgatója. A Pécsi Tudományegyetem honoris causa díszdoktora.

Egy váratlan dolog azonban megváltoztatott mindent. Akkoriban főleg a zene érdekelte. Pécsen a meszesi József Attila Művelődési Ház meghirdetett egy megzenésített versekkel kapcsolatos estet. Ott jómagam is szerepeltem – ez egy december 9-ei nap volt. Reggel bemondta a rádió, hogy Amerikában egy örült megölt egy legendát, John Lennont. Én nagy kedvelője voltam a Beatlesnek. Rögtön felhívtam a résztvevőket – sokakat ismertem –, hogy gyerekek, meghalt Lennon, csináljunk gyorsan egy emlékestet. Kétszáz darab gyertyát vittem, mindet meggyújtottuk, és rögtönöztünk egy Lennon-koncertet. Két nappal később a *Népszabadság*ban egy pécsi újságíró, Földesi Dénes megírta, hogy a világon az első Lennon-emlékhangversenyt Mánfai György szervezte, aki közreműködött gitáron, zongorán Lennon-keretes szemüvegben. Akkor még nem voltam szemüveges, csak egy üveg nélküli volt. Ez vitte tovább a gondolatot – a Lennon iránti szeretetem miatt készítettem fejben egy képet. Akkor falun laktam, a harmadik szomszédban lakott egy bácsi, akiről tudtam, hogy van fényképezőgépe. Nekem ekkor még nem volt, ezért kölcsönkértem tőle, és kértem, hogy adjon filmet is hozzá, illetve mutassa meg, hogyan működik. Ez egy tizenkét kockás, hatszor kilences film volt, egy Flexaret fényképezőgép. Készítettem egy montázst: egy leégett gyertya, amelyen gyönyörűek voltak a viaszlefolysók, az én Lennon-keretes szemüvegem és saját magam összekulcsolt kézzel. Beadtam egy fotópályázatra a képet, és nyert. Az volt a pályázat címe, hogy *Képek a zenéről*. Nagyon örültem, de még aznap visszaadtam a fényképezőgépet.

Negyedév múlva volt egy ismételt pályázat, húsvéti témákból kértek képet. Akkor megint kölcsönkértem a gépet a bácsitól, készítettem egy húsvéti kompozíciót, és második lettem. Megint eltelt negyedév, ismét volt egy pályázat. Akkor ismételtelen kölcsönkértem a gépet, és harmadik lettem a pályázaton. Elkezdtem gondolkodni, milyen érdekes, hogy először nyertem, majd második lettem, utána harmadik, szóval megyek lefelé. Úgy gondoltam, akkor most kell megtanulnom fényképezni.

Elkezdtem járni a pécsi Ifjúsági Ház Diaporáma Stúdiójába. A vezetője Tám László⁴ volt, aki már akkoriban is ismert fotóművész volt. Sokat tanultam, figyeltem, majd három év múlva jelentkeztem a nagy múltú Mecseki Fotóklubba, ami az ország egyik legelőkelőbb fotóklubja volt. A legtöbb fotóművész tagja volt a klubnak: Tillai Ernő,⁵ Szász

⁴ Tám László (1941–): fotóművész. 1979-től Magyar Fotóművészek Szövetsége tagja; 1968-tól a pécsi Mecseki Fotóklub tagja, 1990-től elnöke. A Magyar Diaporáma és Multivíziós Egyesület alapító tagja.

⁵ Tillai Ernő (1927–): magyar építész, fotóművész. A Magyar Építőművészek Szövetsége, a Magyar Építészeti Kamara, a Fotóművészek Nemzetközi Szövetsége (FIAP), a Mecseki Fotóklub tagja, a Magyar Fotóművészek Szövetségének vezetőségi tagja.

János,⁶ Halász Rezső,⁷ Cseri László,⁸ Csonka Károly,⁹ Harnóczy Örs,¹⁰ Kálmándy Pap Ferenc,¹¹ Körtvélyesi László,¹² hogy csak néhány nagy nevet említsek. Oda is elkezdtem járni, és nagyon szigorú kritikával illettek, ami nem volt baj, hiszen szüleimtől már ismerem ezt, és tudtam, hogy előnyömbre fog válni.

Volt Pécsen egy nemzetközi fesztivál, amit megnyert egy budapesti fotóművész, Dozvald János.¹³ Én a fesztivál után megkerestem körülbelül kétszáz darab képeslap méretű fotóval, hogy mondjon véleményt a képeimről. Nagyon izgultam, gyorsan végignézte a képeket, és csak annyit mondott, hogy egyetlen egy hibájuk van ezeknek. Én nem is fogtam fel, hogy ez a mondat mit takar – ő egy bölcsező, újságíró, író, zeneesztéta, igazi művészethez értő ember, aki a rendezvény végén azt mondta, hogy az az egy hibájuk, hogy nincsenek a szemétkosárban. „Gyurikám, kezd elölről, ne építs tutajt szivacsos deszkák-ból.” Akkor a szememből megeredtek a könnyek, és a buszon is végig sírtam hazafelé. Egyszerűen nem tudtam felfogni. Otthon mondtam a feleségemnek, hogy nyissa ki a kályhát. Ő nem tudta mire vélni, hogy beledobtam az összeset. Akkor este értettem meg, hogy el kell felejteni az eddigieket. Azóta Dozvald János az egyik legjobb barátom, nagyon kritikus ember, és hála Istennek, hogy időben összehozott a sors vele. A mai napig tartom vele a kapcsolatot, félelmetes tudással, szókinccsel rendelkező ember. Ha visszamegyünk az időben, ez az eset 1985-ben történt, és 1987-ben jött az első nemzetközi díj.

6 Szász János (1925–2005): műkritikus, fotóművész. Az 1950-es évektől cikkeket írt fotós szaklapokba. 1957-ben a Mecseki Fotóklub alapító tagja. 1966-ban az Országos Középiskolai Fotókiállítás-sorozat alapítója és egyik szervezője.

7 Halász Rezső (1919–1992): fotóművész. 1958-ban alapító tagja, 1980–1984 között elnöke volt a Mecseki Fotóklubnak. Pécs város és a Baranya Megyei Tanács művészeti szakfelügyelője. A Magyar Fotóművészek Szövetsége 1959-ben választotta soraiba, később ennek elnökségében tevékenykedett 1990-ig. Az 1960-as években a Pécsi Balett hivatalos fotósa volt.

8 Cseri László (1948–): fotóművész. a *Dunántúli Napló* munkatársa, dolgozott az *ECHO* című kritikai lapnak is. Hat évig volt a Mecseki Fotóklub művészeti vezetője, a Művészeti Gimnáziumban fotótörténetet és fotóesztétikát tanított.

9 Csonka Károly (1944–2006): fotóművész. Az Uránbánya Kísérleti Kutatóüzeme Fotólaboratóriumának munkatársa (1969-től), az MTV Pécsi Körzeti Stúdiójában képvágó, majd a Baranya Megyei Fényképész Szövetkezethez került (1979). A *Helyzet* című lap fotóriportere (1988–1989), a Csonka Art Fotóstúdió Bt. megalapítója (1991).

10 Harnóczy Örs (1947–): fotóművész. A Mecseki Fotóklub tagja 1977-től. 1978-ban a Focus csoport egyik szervezője volt. A Magyar Fotóművészek Szövetségének 1991-től tagja, 1998-tól vezetőségi tag.

11 Kálmándy Pap Ferenc (1950–) fotóművész, fotóriporter, vitorlázó. A Baranya Megyei Múzeumoknál dolgozott mint fényképész, 1986-tól az MTI munkatársa volt. A Mecseki Fotóklub és a Focus csoport alapító tagja.

12 Körtvélyesi László (1948–): fotóművész. Szabadúszó fotográfus, 1992-től a Janus Pannonius Tudományegyetem Szépművészeti Tanszékén tanított. A Mecseki Fotóklub tagja volt, a Pécsi Nemzeti Színház fotográfusa.

13 Dozvald János (1939–): fotóművész. Készített animációs és trükkfilmeket, forgatókönyveket az MTV-nek, 1973-tól készít és bemutat diaporáma vetített képes műsorokat. Részt vesz magyar és külföldi bemutatókon. Kutatási területe a hang és a kép közötti asszociációs viszony. 1999 óta interaktív multimédiával kísérletezik, 2002 óta a digitális fotográfia és képfeldolgozás lehetőségeivel alkot. 2005-től 2008-ig az NKA fotóművészeti kuratóriumának tagja. 2007-ben elnyerte a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE) fotótagozatának alkotói nagydíját. 2010-től a MAOE fotótagozatának vezetőségi tagja.

2. kép – Gizi néni (Alsócsernáton, Erdély)

Hogyan képezte magát? Járt valakihez vagy önmagától, autodidakta módon tanult?

Hallgattam képelemzéseket, amikből elcsíptem a magamra vonatkozó dolgokat, de óvatos voltam, egyelőre nem nagyon mertem mutogatni a képeimet. Ha valaki kudarcot vall, akkor elég erős a szégyenérzet, amely, azt gondolom, nem rossz iránytű. Vártam, de idővel egyre bátrabb lettem, és azt láttam, hogy mások is egyre pozitívabban állnak a képeimhez. Nagyon erős volt a Mecseki Fotóklub, a klub tagjai világszínvonalú műveket hoztak létre, és figyeltem őket. Nem lemásoltam őket, hanem igyekeztem a magam kútfejéhez ragaszkodva fotózni, és kezdtek is jönni az eredmények. Viszonylag hamar aranyérmet, fesztivált, nívódíjat nyertem.

Mikor volt az a pont, amikor hivatásos fotográfussá vált? Meg lehet ezt határozni?

Azt nem tudom, hogy meg lehet-e. Én úgy voltam vele, hogy mindig örültem mindenféle díjnak, de nem foglalkoztam velük. Ebben megint csak édesapám szigora tartott vissza. Neki általában elmondtam, ha történt valami, ha itt-ott nyertem Európa különböző városaiban. Talán az 1990-es év volt a legjobb számomra, hiszen három egymást követő hónapban Párizsban, Brüsszelben és Amszterdamban volt kiállításom és diaporáma előadásom. Ott is voltam ezeken a helyeken, és láttam, hogy nagyon örülnek a képeknek és az eredményeknek. De édesapám mindig azt mondta, nem a te dolgod, hogy közöld ezt a sajtóval és a médiával. Utólag ezt egy kicsikét bánom. Nagyon sok év eltelt azóta, és rájöttem – ez főleg az elmúlt tíz évre jellemző –, hogy az emberek sokkal kisebb díjakról is szeretnek hírt adni. De édesapám szigora mindig ott volt a hátam mögött. Bevallom, hogy duzzogtam. Teljesen véletlen volt, hogy 1992-ben a vonaton együtt utaztam Gárdonyi

Tamással a *Dunántúli Napló* egyik újságírójával Budapestről. Én repülővel érkeztem meg Belgiumból, ahol több díjat is nyertem. Több kofferem meg hátizsákom is volt, és kérdezte, hogy hol voltam. Elmeséltem neki, hogy egy fesztiválon voltam. Akkor ő 1992-ben megírta, hogy mennyi mindent nyertem. Sokan meglepődtek, hogy ez már a hatvanadik díjam, és eddig nem tudtak semmiről. A hozzám közelebb állóknak elmondtam, hogy miért nem beszéltem én ezekről. Elmondtam az egyetemen a főnökömnek is, Tóth József¹⁴ professzornak. Egyszer bejött az irodámba, és adott egy angol nyelvű újságot. Egy hét múlva megint jött, és látta, hogy az újság ugyanott van, ahol ő letette. Megkérdezte, hogy miért nem néztem meg. Mondtam neki, hogy én nem tudok angolul. Kinyitotta, és láttam, hogy rólam szólt az egyik cikk egy angol újságban, hogy milyen díjakat nyertem.

Hol dolgozott az egyetem előtt?

Először műszerészként dolgoztam, majd a második munkahelyem is teljesen más volt, mint a fotózás, hiszen a szabadegyházai szeszipari vállalat pécsi telephelyén helyezkedtem el. Ott nagyon szerettek, második vezető voltam, gyakorlatilag a legtöbb fontos döntést én hoztam meg. Nagyon szigorú voltam, de szerettek a beosztottak, mind a fizikai dolgozók, mind az adminisztrátorok. Nagyon szerették volna, hogy később én legyek a vezető, ezt más cégek, többek közt a Pécsi Sörgyár vezetői is szorgalmazták.

Ide az édesapja révén került?

Félig-meddig. Édesapám egy ismerőse, Kacskovics Miklós,¹⁵ aki a Baranya Megyei Élelmiszerellenőrző és Vegyvizsgáló Intézet igazgatója volt, szólt, hogy tudna a fiának egy munkahelyet. Látták, hogy van bennem vezetői hajlam, illetve kellően tudok szigorú is lenni. Megkérdezték, mit szólnék hozzá, és igent mondtam. Nagyon fiatalon kerültem oda, a Felsőmalom utcában volt az intézmény, a Park mozi alatt. Óriási pincerrendszere volt egészen a Rákóczi út aljáig. Az én területem az volt, hogy Baranya megye szeszellátását biztosítsam a kocsmákban és az élelmiszerboltokban egyaránt, valamint magam gyártottam a kommersz barack- és cseresznyepálinkát, illetve a kommersz rumot. A palackos és a demizsonos áruk ellátása volt a feladatomban. De azért nagyon félttem, mert a fizikai dolgozók elég rendszeresen iszogattak... 1980. október 1-én kerültem oda. Akkor még falun laktam, és érdekes módon ugyanazon a napon megkértek, hogy hozzak létre egy ifjúsági klubot. Ez egy sváb falu, Szederkény, Mohács felé félúton. Másfél év múlva az ország legjobb ifjúsági klubja lett!

Nagy tragédia volt, amikor 28 évesen elvesztettem az édesanyámat. Ott maradtunk négyen, a gyerekek és édesapám, akinek nagyon fájt. Továbbra is négyünket szolgált nagy erővel és fegyelemmel. Édesanyám utolsó mondatához élete végéig tartotta magát: „Apa, tartsd össze a gyerekeket!” Olyan ünnepeink voltak, amelyeket kevesek tudhattak magukénak, a szegénység ellenére nagyon bensőségesek voltak. Nagyon közel laktak a nagyszüleink is, szóval életemnek nagyon szép része volt. Ez valahol egy kicsit meg is erősített. Megpróbáltam segíteni édesapámnak, ami talán még a férfvá válásban is segített – már

¹⁴ Tóth József (1940–2013): geográfus, egyetemi tanár. Janus Pannonius Tudományegyetem Földrajzi Intézetének alapítója (1992), majd igazgatója. A JPTE Természettudományi Karának dékánja (1994–1997), a Pécsi Tudományegyetem rektora (1997–2003).

¹⁵ Kacskovics Miklós (1932–1985): főmérnök, vegyészmérnök, műszaki doktor. A Baranya Megyei Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomás főmérnöke.

amennyiben segíthet egy szülő elvesztése. Úgy éreztem, hogy lényegesen megerősödtem. Abban az évben született a gyermekem is, így az 1980-as év elég változatos volt számomra: új munkahely, gyermek születése, édesanya elvesztése. Faluról mindig az első busszal jöttem be, nagyon korán, már 4:30-kor Pécsen voltam. Felmentem a szülői házhoz segíteni. Volt a háznál 860 négyszögöl szőlő, és tizenkét éves koromtól kezdve hozzá voltam szokva, hogy dolgozni kell. A permetezésen és a metszésen kívül mindent megtanultam, ez is a szülői szigornak volt köszönhető.

Hogyan került az egyetemre? Hogyan lett a PTE Földrajzi Intézet természetfotósa?

Úgy kerültem az egyetemre, hogy 1987-ben egy barátom, Mátrai Miklós, aki földrajz–német szakos tanár volt, magánszervezésben egy huszonkét napos expedíciót szervezett az olaszországi vulkánokhoz. Az Etna, a Vezúv és az általa elpusztított két város, Pompeii és Herculaneum, valamint a Lipari-szigetek hét vulkánja volt a programban. Az utóbbihoz tartozik a Stromboli, amely egy aktív vulkán. A Földközi-tenger világítótornya-nak is hívják, éjszaka a repülőgépből lehet látni, ha kitörés van. Erről készült egy kiállítás, valamint egy vetítést is tartottam. Ezt látta Tóth József professzor is, és megkérdezte, hogy nincs-e kedvem átjönni az egyetemre. Mondtam, hogy nagy örömmel, és végül két év múlva kerültem az egyetem Földrajzi Intézetébe. Azért kerültem oda, mert a professzor azt mondta, hogy nagyon szeretné, ha megújulna a földrajzoktatás. Az általam készített fotók felhasználásával a földrajztanárok tudtak szemléltetni. Akkoriban ez még nem volt divat.

Elkezdtem ezzel foglalkozni, tematikusan felépítettem különböző anyagokat. Utazásokon és magyarországi terepgyakorlatokon is részt vettem földrajzos hallgatókkal. Nagyon megszerettem így a földrajzot, mert jeles tanárok által hallottam a jelenségekről: nemcsak a természetföldrajzról, hanem például az urbanisztikáról is, illetve a művészettörténetet is közelebb hozta hozzám.

3. kép – A Stromboli kitörése

Itt is volt egy nagyon érdekes történet. Burgenlandba mentünk, én már másodszor vettem részt egy ilyen úton. Megkértem Tóth professzort, hogy engedje meg, ne kelljen még egyszer meghallgatnom a burgenlandi magyarokról szóló előadást egy ottani plébánostól, hanem én majd eltöltöm az időt, fotózok a környéken. Megengedte. Bekéredzkedtem a templomba, kértem engedélyt, hogy orgonálhassak. Elkezdtem játszani, és fél óra múlva hallottam, hogy dübörög a lépcső, jönnek felfelé. A plébános mondta, hogy professzor úr, el is felejtettem magának mondani, Burgenland legjobb kántora az én templomomban játszik, és éppen gyakorol. Nagy meglepetést keltett, hogy nem a kántor volt az, hanem én ültem ott rövidnadrágban és játszottam. Akkor már négy éve voltam az egyetemen, és megszidott Tóth professzor, miért nem említettem neki, hogy én ilyen szinten játszom. Neki is elmondtam, hogy engem úgy neveltek, hogy ne beszéljek erről, majd eldönti az idő, hogy érdemes volt-e.

1993-ban beadtam egy pályázatot a Művelődési és Köznevelési Minisztériumhoz – Andrásfalvy Bertalan¹⁶ volt a miniszter, de a pályázatok elbírálását persze nem ő végezte –, és nyertem félmillió forintot. Ez abban az időben nagyon nagy pénz volt, elkészült belőle húsz dioráma. Ezt a húsz diorámát több példányban elkészíttettem, és eljutott a határon túli területekre is: Erdélybe, a Vajdaságba, Kárpátaljára és a Felvidékre is harminc-harminc példányban. Nagyon nagy médiasiker lett.

Mi volt a témája a sorozatoknak?

Többek között volt egy sorozat az Alföldről, a Tapolcai-medence bazaltsapkás tanúhegyeiről, jártam a Dolomitokban is, majd megkértem egy-egy tanár kollégát, hogy írjanak ezekről egy néhány oldalas ismertetőt. Az egyik legismertebb földrajztanár Nemerikényi Antal¹⁷ volt. Több tízezer gyerek tanult a tankönyveiből általános iskolában, gimnáziumban, de még egyetemen is. Őt megkértem, hogy írjon a Lipari-szigetek vulkánjairól. Juhász Árpád¹⁸ egy pécsi születésű geológus, földrajztanár volt, a legnépszerűbb szakértője a földrajzi jelenségeknek, őt Amerika nemzeti parkjainak a megírására kértem fel. Ez volt az egyetlen téma, amiről nem én készítettem a fényképeket, mert ott nem voltam jelen. De volt dioráma Svájcra is, továbbá azokról a helyekről, ahol jártam utazásaim során. Így született meg végül a húsz dioráma.

Úgy éreztem, sikerült bedolgoznom magam az intézetbe, valamint Tóth professzor jóvoltából megismertem Magyarországon valamennyi jelentős földrajztanárát, minden fontos rendezvényen részt vettem, és elfogadtak. Egyszer felvettem Nemerikényi Antalnak egy földrajzi vándorgyűlést, hogy mi lenne, ha csinálnánk könyvsorozatot. Megkérdezte, mire gondolkodok pontosan. Azt feleltem, hogy Európára és minden földrészre. „Nem biztos, hogy van erre kereslet” – felelte, hiszen a könyvesboltok már rogyásig voltak az országok-

¹⁶ Andrásfalvy Bertalan (1931–): néprajzkutató, egyetemi tanár, politikus. 1990 és 1994 között országgyűlési képviselő, 1990 és 1993 között művelődési és köznevelési miniszter. A Pécsi Tudományegyetem Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszékének alapító tanszékvezetője.

¹⁷ Nemerikényi Antal (1945–2005): földrajztudós. 1993-tól a Magyar Földrajzi Társaság elnöke. A *Földrajzi Közlemények* és *A Földgömb* című folyóiratok főszerkesztője. Több földrajztankönyv szerzője.

¹⁸ Juhász Árpád (1935–): magyar geológus, a Magyar Tudományos Akadémia Ismeretterjesztési Bizottságának tagja, a hazai természettudományos ismeretterjesztés egyik legjelentősebb alakja. Pályája során számos földrajzi ismeretterjesztő filmet készített, továbbá szakértőként vett részt a televízió földrajzi témájú természettudományos sorozataiban, magazinnépszerűségeiben, vetélkedőiben.

4. kép – A táj katedrálisa (Bardenas Reales, Spanyolország)

ról és kontinensekről szóló könyvekkel. Ő ebben nem nagyon látott fantáziát. Aztán egyszer csak jött a telefon tőle: „Gyuri, ami van Európáról, szedd össze, és küldd el nekem!” Kérdeztem, hogy mikorra, ő azt felelte, hogy holnapra. „Holnap hajnalban Krétára utazom” – feleltem, össze sem készültem még, és már délután volt. „Csináld meg, mert nem lesz belőle semmi” – felelte. Bent maradtam az egyetemen, és összeválogattam mindent, ami csak volt Európáról, legalább négyszáz fotót. Egy gyorsposta vitte fel tőlem hajnali kettőkor. Fél négykor jött értem egy másik autó, és vittek fel a budapesti repülőtérre. Így én eljutottam Krétára és az anyag is Budapestre. Két év múlva megjelent a könyv, és büszke vagyok rá, hogy az indíttatásomra Nemerikényi Anti úgy gondolta, hogy van ebben ráció. Az első könyv Afrika volt, a második kötet lett Európa, és 119 fotóm szerepel ebben a könyvben, ami 2000-ben jelent meg. *Kontinensről kontinensre* volt a sorozat címe. A könyv hozott anyagi elismerést is. Ekkor jött Tóth professzor szigora, amikor azt mondta: „Mester – mindig így hívott engem –, a következőre kérlek. Vagy itt maradsz, és azt csináld, ami a tanszék érdekeit szolgálja, vagy művészkedsz, de akkor az esernyőt nem tartom a fejed fölé.” Sok mindentől védett engem, mert nem volt diplomám, így kikezdehető voltam, hogy egyetemen diploma nélkül dolgozom.

Érdekeséggéppen elmondom, hogy még csak négy éve dolgoztam az egyetemen, amikor felterjesztettek rektori dicséretre. Akkor nagyon sokan megorroltak rám, hogy mit képzelek én, hogy ők már 15–20 éve ott vannak, én csak 4 éve, és rektori dicséretet kapok. Akkor kicsit visszavágtam, hogy szerintem senkit nem érdekel, ki hány éve van itt, hanem csak az, hogy ki mit csinál. Nem volt jó ez a mondatom – nem durván mondtam, de akkor sem volt szerencsés... Elég sokáig nem is kaptam meg aztán a rektori dicséretet, csak jóval később, nem is a volt főnökömtől, Tóth professzortól, hanem a későbbi rektortól,

Lénárd Lászlótól.¹⁹ Tőle különösen sok elismerést, odafigyelést kaptam, nagyon tisztetem. Nemcsak ezért! Tudásánál csak a szerénysége nagyobb! Aztán jó pár évvel később nyugdíjasként megkaptam a Magyar Tudományos Akadémia Média Díját is az egyetemen végzett munkásságomért. Nemcsak a Földrajzi Intézetben végzett tevékenységemért, hanem az egyetemen végzett munkámért is. Egyetemi fotós is voltam hét évig.

Az orvosi karnak is fotóztam például szívműtétet, ami nagyon izgalmas volt. Máig bennem él az a kép, ahogy Papp Lajos professzor a kezébe vette az emberi szívet, és mondta, hogyan fotózzam le. Remegtem a látványtól, hogy így néz ki egy emberi szív, ezért 3–4 kép életlen is lett. Boncolást is fotóztam, sok egyetemi orvosi dolgot. Egymás után kerestek meg a karok, hogy könyvet készítenek, és címlaphoz kérnek képet. Ezenkívül elkészítettem egy könyvet a pécsi egyetem professzorairól. Kisméretű fotók voltak a kötetben, amiért duzzogtam is, de utána ezek a képek kerültek ki a Dél-Dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpontba, az időközben elhunyt professzorokról. Nagyon sokan kérték, hogy felhasználhassák saját céljaikra, konferenciákra.

A fotózás mellett milyen munkákat végzett még a Földrajzi Intézetben?

Nekem sok mindent kellett csinálnom a Földrajzi Intézetben, a fotózás csak 20–30 százalékot tett ki. Rendszeresen vettem részt a terepgyakorlatokon, de szívesebben jártam külföldre, ahol az útjaimat a Földrajzi Intézet jórészt állta. A belépőjegyeket meg az étkezést nekem kellett biztosítani, de óriási lehetőség volt, hogy nem kellett útiköltséget fizetnem. Felmentem például Sienában, Firenzében, San Gimignano-ban egy-egy toronyba, és onnan városképeket készítettem. Ez hasznos volt a pollackosoknak, az urbanisztikának, jó

5. kép – Apály

¹⁹ Lénárd László (1944–): a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Élettani Intézetének emeritus professzora, akadémikus, az MTA TAB jelenlegi elnöke. 2003–2007 között a PTE rektora.

a Földrajzi Intézet településföldrajzosainak. Ezek mellett a természeti látványosságokról és a kultúrkincsekről is rendszeresen fotózhattam. Továbbá mint szerző rendelkeztem a képekkel, de egy nagy anyagot nyilván az egyetem részére le is adtam. Fantasztikusan inspirált engem, mindig alig vártam, mikor lesz út, és így nagyon sok külföldi utazáson vettem részt.

Az úticélokot magának határozta meg vagy a Földrajzi Intézet mondta meg, hova kell menni?

Egyrészt voltak külföldi terepgyakorlatok hallgatóknak, másrészt volt egy utazási iroda, ahol három földrajzos tanár állt össze, és ők szerveztek utakat. Én egy diploma nélküli, alacsony fizetésű ember voltam akkor még – és maradtam is. Másképp nem is nagyon tudtam volna részt venni, így elvállaltam a munkákat, és tudták, hogy nem könyörödománykényt kaptam, hanem megdolgozok az útért. Az úton pedig készül majd egy olyan anyag, aminek segítségével az órákon tudnak tanítani. Később ez is elsikkadt, mert mióta bejött a digitális fotózás, már szinte mindenkinek van fényképezőgépe egy családban, most meg már telefonnal is nagyon jó képeket lehet készíteni.

Szervezett utazásokon vettem részt, és olyankor mindig figyeltem, hogy bővíthessem egy ország anyagát. Például először csak Észak-Olaszországba jutottam el, később délebbre, idővel egész Olaszországot bejárhattam, nem is egy alkalommal. Amikor az ember első alkalommal jár valahol, sokszor nincs ideje, és a nyelvi nehézségek is problémát okozhatnak. Sokszor azokon a helyeken, ahol már voltam korábban, egyedül kóboroltam, mondtam, hogy ott leszek időre a busznál. Két alkalommal volt késés, mindkétszer szerencsétlenül jártam. Egyszer beleestem egy háromméteres gödörbe a dűnék között, és nem tudtam kijönni belőle. Egy verem volt apró vadaknak. Már sírógörcsöt kaptam lent, hogy nem tudok kimászni, és most mi lesz. Mielőtt beestem, láttam a buszt, olyan 800 méterre tőlem. Nagy nehezen kikecmeregtem a gödörből, és mindenki rám várt. A másik Görögországban történt, ortodox templomokat szerettem volna fotózni, stopoltam, de végül úgy kellett elmenekülnöm attól az embertől, aki felvett engem. Nehezen jutottam vissza a buszhoz. Itt is elkéstem, ez a két késésem volt csak.

Később alakult a Földrajzi Intézetben egy új tanszék, a Kelet-Mediterrán és Balkán Tanszék, amelyet Pap Norbert²⁰ alapított még fiatal adjunktusként. Ma már professzor, nagyon elismert a Szulejmán-kutatások miatt. Mondtam neki, hogy szívesen részt vennék az ő Balkán útjain. Így jártam be a Balkánt, nagyon sok esetben mikrobusszal, tehát jóval kisebb társasággal. Megjelent egy könyvem a *Mediterráneum világa* címmel, ami erről szólt. Nemcsak a Balkánról, hanem az egész Mediterrán-térségről. Van egy címzetes egyetemi tanár, jó barátom, Hóvári János,²¹ aki nagykövet volt Kuvaitban, Törökországban, Izraelben. Vele bejutottam olyan kolostorokba, ahova nem lehet a turistáknak bemenni. A diplomata-útlevelével bemehettem, és olyan képeket készítettem, amelyeket előtte még senki. Akkor én már eltávolodtam a kiállításoktól, mert nagyon sok munkám volt az egyetemen. A fotózás csupán 25–30% volt, mint említettem. Minden más a fénymásolástól kezdve a bekötésig, meg egyebek is, most nem akarom sorolni. Rendszeresen adtak szövegeket, hogy keressek bennük helyesírási hibákat, mert tudták azt, hogy jó helyesíró vagyok.

²⁰ Pap Norbert (1969–): professzor, magyar geográfus-történész. A pécsi Balkán-kutatóműhely alapítója, a szigetvári Zrínyi-Szulejmán kutatócsoport vezetője.

²¹ Hóvári János (1955–): magyar történész, turkológus, diplomata. Magyarország izraeli (2000–2004), kuvaiti (2008–2010) és törökországi (2012–2014) nagykövete, globális ügyekért felelős helyettes államtitkár (2010–2012).

6. kép – Apály

Több könyvet is megjelentetett, mesélne ezekről?

A *Kontinensről kontinensre* sorozatot már említettem. Utána megjelent a *Különleges tájak és szigetek*, amelyben a kollégákat kértem meg, hogy írjanak a könyvbe. Erre a kötetre sajnos nem vagyok büszke, mert a nyomda úgy elvitte a színeket, hogy a könyvkiadó ki sem fizette a nyomdát. A narancsszín és a kék elment lilába. Ennek ellenére megjelent, de azért is volt nagy csalódás, mert az Alexandra Kiadó ezzel a könyvvel szeretett volna a Frankfurter Könyvvásáron indulni.

Készítettünk – többek közt az én ötletem nyomán – egy tisztelegő kötetet Tóth professzornak: ez volt *Az emberiség útjai*, illetve ezt megelőzően szintén kollégákkal közösen elkészítettük *Az Atlantikum világát*. Ehhez már más fotós kollégákat is felkértem a részvételre. Ide tartozik a Brit-szigetek, valamint a búrok útvonala is, ami Afrikában található. Itt viszont sok helyen nem voltam, de nagyon jelentős mennyiségű a képanyag, és az ötlet is az enyém. Utána megjelent egy teljesen saját könyvem, *A Mediterráneum világa*. Itt három kollégát kértem fel, hogy írjanak szövegeket, illetve én is írtam bele részeket.

Ezután jó darabig csend volt a könyvpiacra. Sok könyv esetében viszont az egyetem keresett meg, készültek kiadványok, és kértek képeket, nemcsak professzorokról, hanem például az egyetemi épületekről. A szlavisztikáról is kértek tőlem képet, mert jártam a nyelvterületen, Szerbiában. Rengeteg egyetemi kiadványban jelentek meg fotóim. Közben egyéb helyről is jöttek megbízások. A Duna–Dráva Nemzeti Parkról is készült könyv, amelyben nagyon sok fotóm jelent meg. A Balatonról megjelent egy gasztronómiai könyv, a fotóanyag 80 százalékát én készítettem. Később már arra készültem, hogy ha majd elértem a nyugdíjkorhatárt, akkor nekiállok, és az általam legszebbnek tartott részből összeállítok egy Európáról szóló könyvet.

Ekkor jött egy meglepetés. 2013-ban még a nyugdíjazásom előtt itt járt egy hölgy, aki pécsi születésű, de Ausztráliában élt. Rendszeresen figyelte a Facebookon megjelent képeimet, és írt egy dörgedelmes levelet, hogy micsoda dolog, hogy ő olyan gyönyörű megjegyzéseket ír a képeimhez, és én soha nem válaszolok neki. Visszaírtam, hogy ne haragudjon, de ha én mindenre válaszolnék, amit ott írnak, akkor nem tudnám a munkámat elvégezni. Szerencsére nagyon sokan figyelik az oldalamat, és ha utaztam valahova, több képsorozatot is megjelentettem napokon keresztül. Megígértem, hogy kéthetente írok neki, és megköszöntem udvariasan. Mondta, hogy 2013-ban eljön Pécsre, és szeretne velem találkozni. Ez meg is történt, találkoztam vele, és kérdezte tőlem, hogy miért nem utazok ki hozzá Ausztráliába. Humorosan válaszoltam neki, hogy örülök, ha el tudok menni Harkányba, de nem fürödni, hanem csak oda-vissza. Említettem neki az anyagi lehetőségeimet, de nem panaszkodtam. A néni ismerte az egész várost, hiszen itt született Pécsen, a férje szobrászművész volt. Érdekesség, hogy a pécsi bazilika keleti oroszlán szobrát ő készítette, valamint a kincstárban látható, Cserhádi püspököt ábrázoló bronz szobor eredetijét is ő készítette.

Komlós Attila, aki a Duna–Dráva Nemzeti Parkban dolgozik és a pécsi Gebauer Társaság vezetője, feltette a Facebookra, hogy talált egy szobrot. Gebauer elsősorban templomfestő volt, például a dzsámiban vagy a ferencesek templomában, de nagyon sok, főleg Baranya megyei templomban láthatóak művei. A néni észrevette, és írt nekem, hogy vegyem ezt meg, mert a volt férje készítette. Írtam neki, hogy ne haragudjon, de nem tudom megvenni, mert nincs miből. Akkor küldött Pécsre pénzt, hogy a Komlós Attila menjen el, és vegye meg a szobrot. Ez meg is történt, és az én ötletem volt, hogy a szobor a Civil Közösségek Házába kerüljön. Megkértem egy szobrászt, hogy készítsen a szoborhoz egy gyönyörű posztamenst, majd felavattuk. Nekem akkor volt egy kiállításom is, és úgy alakult, hogy a megnyitót egybekötöttük az avatással, és a Szélkiáltó együttes is játszott.

Arról még nem beszéltem, hogy többször szerepeltem a Szélkiáltóval zongoristaként. Van olyan CD is, amelyen én zongorázom. Volt több Szélkiáltó-koncert, ahol felhívtak a színpadra, és közösen muzsikáltunk. Akkor még négyen voltak, azóta Keresztény Béla meghalt, aki valamikor a Marcipánban zenélt.

Szóval fel lett avatva ez a Gebauer-szobor, továbbá a kiállításomon ennek a néninek két képe is szerepelt. Ő opálművész. Milliméteres lemezekre vágja az opált, és abból hoz létre képeket. Az egyik képet oda is adta a város kulturális bizottságának. A dzsámit mutatja be ez a gyönyörű opálkép, amelyet később le is fotóztam.

Az első találkozásunk alkalmával történt, hogy adott nekem egy becsomagolt valamit, és én adtam neki két pusztit, megköszöntem, majd betettem az ajándékot a táskámba. Azt mondta, micsoda dolog ez, hogy meg se nézem! Akkor férfiasan feltéptem a becsomagolt papírt, abban volt díszcsomagolásban egy doboz. Azt ugyanúgy visszatettem. Mondta, azt is bontsam ki. Egy pénztárca volt benne. Soha életemben nem volt pénztárcám, pénzem sem – ami volt, az elfért a zsebemben. Nevetett, és mondta, hogy nézzem meg a tartalmát. Valószínűleg égnek állt a hajam a nagy meglepetéstől, mert álltak benne a százdollárosok. Azt mondta, hogy most elmegyek, és megveszem a repülőjegyet Adelaide-be hozzá, és Ausztráliában leszek 2014. február 28-tól április 29-ig. Meg is történt ez az utazás. Abban az évben mentem nyugdíjba, 2014-ben. Ez egybeesett az egyetem nyolchónapos felmentési idejével. Ebből négy hónappal az egyetem, négy hónappal én rendelkeztem.

Levelet írtam a rektor úrnak, Bódis Józsefnek,²² akivel nagyon jó volt a kapcsolatom, hogy szeretnék tőle két dolgot kérni. Azt felelte, „kérhetsz többet is, annyi mindent adott már nekünk.” Az egyik az volt, hogy ne kelljen a négy hónapot se ledolgozni. amivel az egyetem gazdálkodik. Azt válaszolta, hogy ez természetes, fel is írta magának. A másik pedig, hogy megkaphassam a fényképezőgépet, amivel eddig dolgoztam az egyetemen. Erre is azt mondta, hogy ez csak természetes. Az utóbbiból nem lett végül semmi, a kincstári törvény miatt nem kaphattam meg a gépet, mert csak kétéves volt.

7. kép – Aboriginal gyermek (Uluru, Ausztrália)

azonban, hogy az Ormánság egy ismeretlen terület, ugyanakkor nagyon gazdag, hiszen ismertem, sokat voltam ott. Azt mondtam magamban, hogy ez egy könnyűnek ígérkező terep, aztán mégsem bizonyult annyira könnyűnek. Soha nem volt jogosítványom, ebből kifolyólag autóm sem. Nagyon sok települést úgy fotóztam, hogy elvonatoztam Sellyéig,

A lényeg, hogy kint töltöttem Ausztráliában két hónapot, és már akkor elhatároztam, hogy a valamikor elkészülő *Európa ezer arca és az óceánon túl* című könyvben Ausztrália kapni fog egy fejezetet. Ez a könyv 2016-ban készült el. Van egy mondat, ami úgy szól, hogy a hála az alázatos szeretet jele. Én ebbe a könyvbe is beírtam, hogy köszönetet mondok a Pécsi Tudományegyetemnek, azon belül a Földrajzi Intézetnek. Néhány embert meg is említettem, többek között Tóth professzort, de mindegyiknek elment a szüleimet. Az égi úton járó szüleimet, mert akkor már édesapám sem élt. A rektor úrnak is név szerint megköszöntem, és még megemlítettem néhány barátomat. A földrajz szakma nagyon örült neki, hogy nem tudományos, de több mint ismeretterjesztő kötet született.

Baranyáról annyi minden megjelent már – például Kalmár Lajos²³ által, aki egy hihetetlen szellemiségű fotóművész. Úgy láttam

²² Bódis József (1953–): orvos, szülész-nőgyógyász, egyetemi tanár, 2010-től 2018-ig két terminusban a Pécsi Tudományegyetem rektora, a negyedik Orbán-kormány oktatási államtitkára.

²³ Kalmár Lajos (1967–): fotóművész. Több önálló könyve, fotóalbuma jelent meg. Ezenkívül nagy számban készített óriásplakátokat, katalógusokat, brosúrákat, szórólapokat, plakátokat, naptárakat és képeslapokat. Művészeti tevékenységei mellett elsősorban az ipari és reklámfotóra, valamint városképekre és tájképekre specializálódott.

vittem magammal biciklit, és úgy mentem tovább. Vagy elmentem busszal Vajszlóig, és onnan gyalogoltam, tudva, hogy megszüntették a sokak által fontosnak tartott Siklós–Sellye vasútvonalat, ami nagyon sok embernek fontos volt a munkába járás szempontjából. Én Harkánytól végigjártam a még létező vasúti útvonalat, volt, ahol nem tudtam menni, úgy benőtte a gaz és a cserjék. Előfordult, hogy azért mentem a sínek között, hogy megérezsem a jellegzetes ormánsági életérzést. Fotós felszereléssel, a hátizsákban egy napi étel, az elmaradhatatlan gázpalack, lábos, porcelán tányér, porcelán csésze, instant kávé, zacskós leves, konzerv, zöldhagyma vagy lila hagyma. Le is fotóztam ezeket telefonnal. Mindig megálltam egy állomásnál, és írtam is egy fejezetet *Memento* címmel, talán erre vagyok a legbüszkébb. Azt mondták az ormánsági emberek, hogy fájdalmasan szépre sikerült. *„Már nem csoszog ki dohányfüstös őrházából a bakter, nem engedi le a szoknyás sorompót, nem állítja át a váltót, nem fogadja tekerős telefonjával a másik állomás hívását, nem húzza fel egyensapkáját a vonat érkezésekor, nem fogja kis zászlóját, nem szalutál a mozdonyvezetőnek, nem fúj a sípjába, és nem fogadja a munkából hazaérkezőket.”* Ez egy kétoldalas kis fejezet lett a könyvben.

Szatyor Győző²⁴ nevét nem említettem még, akitől sokat tanultam a művészetről. Általa eljuthattam Mártélyra, ahol a vásárhelyi realistáknak, festőművészeknek volt egy rendszeres nyári kurzusa. Mindig részt vettem rajta, és rendkívül sokat tanultam a követ-

8. kép – Csend és nyugalom

²⁴ Szatyor Győző (1957–): grafikus szobrászművész. 1975-től dolgozik a Pécsi Grafikai Műhelyben, amelynek 1983 óta művészeti vezetője. 1979-től egyik alapítója, résztvevője volt a Magyarlukafai Néprajzi Műhelynek. 1993-ban az Ormánsági Művészeti Központ Alapítványának egyik alapítója és kuratóriumának elnöke. Műveivel mintegy 30 hazai és külföldi kiállításon szerepelt. Grafikai munkássága is jelentős, többek között Kodolányi János regényeihez és a *Kalevalához* is készített illusztrációkat.

kező festőművészekről: Hézsó Ferencről,²⁵ Erdős Péterről²⁶ és Holler Lászlóról.²⁷ Szatyor Győzővel mentem sokat az Ormánságba, neki már több könyvét is illusztráltam. 2020-ban jelent meg *A szépséges Dráva mente*, amiben csak az én fotóim vannak. Ezenkívül van két szakrális kötete, *Az Ige testté lett* című, valamint *A mi kezeink által*, illetve a *Jó barátok boros könyve*, amiben a fotók 90%-át magam készítettem.

Az Ormánságról szóló könyv a 2018-as Bőköz Fesztivál után készült el. Szerették volna, hogy ha már a fesztiválon is kapható lett volna, de én mondtam, hogy a Bőköz Fesztivál nélkül egy Ormánság-könyvet kiadni nem szabad. Hogy itt is milyen szerencsém volt! Elmentem egy pásztorkutya-terelésre – azt sem tudtam, mi lesz ez... Egy pásztor úgy tanította be a kutyáját, hogy a szabadon engedett rackákat, juhokat bizonyos útvonalon terelte be a karámba. Voltak kötelező feladatok, például egy fahídon kellett átvetetni az állatokat. Ha valamelyik elkóborolt, akkor az a kutya nem volt megfelelő. Azonnal tudtam, ebből egy fejezet lesz.

Volt ott egy gyönyörű kislány érdekes ruhában, akihez odamentem. Azt mondta, hogy ez a bikla, amely egy jellegzetes ormánsági viselet, két-három rétegű fehér szoknya. Két kis copfja volt, és volt még rajta egy piros kötény is. Megadtam neki az elérhetőséget, és elküldtem neki sok fotót, amit készítettem. Kiderült, hogy ez a kislány énekel, és az énektanárának kék színű bikla ruhája van. A sellyei talpasházba megszerveztem egy találkozót, hogy ott öltözzenek be. Lefotóztam őket, és elhatároztam, hogy ez lesz a címlap és a hátlap. Készítettem beltéri és kültéri fotókat is.

A 2018-as Bőköz Fesztivál rendezvénye fantasztikus volt. Olyan fellépőkkel, mint a Vujicsics Együttes, Sebő együttes, Kaláka együttes, Muzsikás együttes, Tolcsvay László, Szörényi Levente. Mellette hihetetlen programok: irodalmi előadások, bábelőadások, költészeti bemutatók. Mindegyiken ott voltam, de minden nap külön mentem le. A záró program után gyorsan elkészült a könyvanyag, gyakorlatilag csak a Bőköz Fesztivál volt hátra. A Néprajzi Múzeumban volt a *Rejtőzködő kincsek – Ormánság* című könyvem bemutatója, ahol olyan jeles írókat és szakértőket kértem fel, mint Andrásfalvy Bertalan néprajztudós, aki az Ormánság nagy ismerője. Kovács János²⁸ esperes, aki a vallás oldaláról ismeri a térséget – elsősorban református településekből áll az Ormánság, nagyon kevés katolikus falu van –, ő írta az etnikai részét a könyvnek. Jómagam is sokat írtam bele, Kovács János esperes úr fia, aki geológus, pedig megírta az Ormánság természetföldrajzát. Én a hangulati, tartalmi írásokért feleltem, így készült el.

Milyen kapcsolata van az egyetem Botanikus kertjével?

Nagy szerelem számomra a Botanikus kert, hiszen egyrészt ott lakom az egyetem szomszédságában, és minden szabadidőmet ott töltöm. Nagy megtiszteltetés volt, hogy a 2000-

25 Hézsó Ferenc (1938–): festő, egyetemi tanár. A 1975–1995 között a szegedi Tanárképző Főiskola oktatója. Kutatási területe a klasszikus táblakép festészet, gobelin, tűzzománc, kerámia, mozaik, grafika, vizuális oktatás és nevelés pedagógiai módszerei.

26 Erdős Péter (1938–): festő, szobrász. Működését rajztanárként kezdte, 1974-től szabadfoglalkozású művész. Műveiben folytatja az alföldi festészeti hagyományokat, tájképeket fest, de emellett rézdomborítással is foglalkozik, valamint készít kerámiákat is.

27 Holler László (1958–): festő. Csongrád megyében rajzpedagógusként működött az 1980-as években. Hódmezővásárhelyen él, főként alföldi tájképeket fest.

28 Kovács János (1946–): református esperes. A Vejti-Zaláta Református Társegyházközség lelképásztora (1970–2018). A Baranyai Református Egyházmegye lelkészi jegyzője, főjegyzője, esperese.

es évek közepén tiszteletbeli növényteni munkatárs lehettem. Ehhez az kellett, hogy nemcsak fotóztam és dokumentáltam a kertet, hanem látták, hogy sokszor gazolok is, mert sajnos kevesen dolgoznak a Botanikus kertben. Ez nem az én tisztem volt, de még legalább három ember kellene oda, mert óriási. Úgy hívom, hogy a város tüdeje, és elneveztem „zöld szigetnek” ezt a részt. Ezenkívül tiszteletbeli testnevelés szakos is lettem. Valamikor a 2000-es évek vége felé irtó nagy szárazság volt. Már nem locsoltak hónapok óta, nyár volt, nem volt oktatás. Három vízágyúval felloccsoltam a sportpályát az uszoda vizével. Teljesen sárga volt, már nem volt fű a pályán... Két hét múlva kezdett kizöldülni, és egy hónap múlva már gyönyörű zöld volt a pázsit. Rákérdezett valaki, és mondták, hogy Gyuri, az egyetem fotósa szokott öntözgetni. Gyorsan utánanéztek, hogy ugye nem a központi vizet használom, de látták, hogy nem, és megnyugodtak. Így lettem tiszteletbeli testnevelési tanszéki tag. Ezekre azért vagyok büszke, mert elismerés, hogy tudtam tenni valamit az egyetem szépségéért, jóllehet, nem járt semmivel.

Nagyon sok időt töltöttem a Botanikus kertben, és született is egy könyv, amikor 55 éves volt a kert. Akkor én az összes dékánnak írtam, kértem tőlük pénzt, és abból készült el a *Zöld sziget* című kötet. Teljesen magánkezdeményezés volt, jó kapcsolatban voltam a dékánokkal. Megjelent a könyv, és mindenki a támogatás mértékének megfelelően kapott belőle.

2022-ben 70 éves lesz a Botanikus kert. Én már régóta ezen dolgozom, és folyamatosan dokumentálom a kertet. Minden szegletét ismerem, a lakóit is, többek

9. kép – Leánykökörccsin (Havihegy)

között egy rókacsaládot. Egyszer csak váratlanul ott termett előttem egy róka, azt hittem rosszul látok, mert egy forró augusztusi nap volt, és elaludtam a tűző napon. Azt hittem, napszúrást kaptam. Becsuktam a szemem, majd újra kinyitottam, és tényleg ott volt! Akkor elkezdtem figyelni, többször céltudatosan kerestem, és meg is találtam a rókavárat a Botanikus kert hátsó részében, a szülészeti klinika kerítéséhez közel. Mindig összeszedtem a menzáról megmaradt ételt, felvittem, és elkezdtem etetni őket. A végén már kézből ettettem őket, és felneveltem egy ötkölykös családot. Amikor kint voltam Ausztráliában két hónapig, nem láttam a rókákat, és hiányoztak. Az egyiket elneveztem Zizinek, az volt a legszebb. Jellegzetes csík volt a bundáján és a fején is, őt könnyen meg lehetett különböztetni a többitől. Felhívtam telefonon Papp Lajos szívsebészt, aki a Botanikus kert felett

lakott a Fekete úton, és mondtam neki, hogy „Lajos, nem látom a rókáimat.” „Gyurikám, minden reggel 4:30-kor ott vannak a küszöbömön, én etetem őket” – akkor megnyugodtam. Aztán később újra elkezdtem etetni őket. Sokszor estig ott voltam az egyetemen. Zizi kilesett, és gyakran elkísért. Az Ifjúság úti egyik tízemeletesnek az alagsorában van egy bolt. Leült oda, és vettem neki 30 deka parizert. Pillanatok alatt befalta, vettem neki még egy adagot, és azt is. A Rókus utcában lakom, és volt olyan, hogy nem volt kedvem bemenni, annyira megszerettem őt.

A Botanikus kert és a növények iránti szeretetemet sokan nagyra értékelték. Többek között Borhidi Attila²⁹ professzor, de főleg az utóda, Szabó László³⁰ professzor, aki Borhidi után lett a Növénytani Tanszék vezetője. Mindig beszámoltam neki, hogy mit láttam, sokszor fel is csaltam a kertbe. A lelkesedésemnek nagyon örült, mikor mutattam, hogy az adott részt én gazoltam ki. Jó pár évvel ezelőtt mondtam neki a terveimet, és tavalyelőtt megkerestem, hogy 2022-ben a kert 70 éves lesz. Most ezen munkálkodom. Szerettem volna, ha az egyetem jelentős professzorairól lennének elnevezve a Botanikus kert sétatnyai. Lesz Hámori József³¹ lelátó és Rétfalvi Sándor³² tető, továbbá Ormos Mária³³ sziget, Kézdi Balázs³⁴ tér, Bécsy Tamás sugárút, Tóth József kitérő, Than Gábor³⁵ szurdok, Flerkó

29 Borhidi Attila (1932–): botanikus, ökológus, egyetemi tanár, politikus, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. 1989 és 1992 között a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kara, 1992 és 1994 között az újonnan alakult Természettudományi Kar dékánja. 1997 és 2002 között az MTA Ökológiai és Botanikai Intézet igazgatója.

30 Szabó László Gyula (1942–): professor emeritus, gyógyszerész, kutató, egyetemi tanár. 1988-tól 1990-ig a Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kar Növénytani Tanszékén dolgozott. 1994-től 2012-ig a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Növénytani Tanszékének egyetemi tanára. 1997-től 2005-ig tanszékvezető és a Botanikus kert vezetője. A Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Farmakognóziái Tanszékének alapítója.

31 Hámori József (1932–2021): biológus, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, 2002 és 2008 között alelnöke. 1992 és 1994 között a Janus Pannonius Tudományegyetem rektora.

32 Rétfalvi Sándor (1941–2021): szobrász, professor emeritus, Pécs díszpolgára. 1982-től 1995-ig tanszékvezető volt a Janus Pannonius Tudományegyetem Rajz Tanszékén, 1991-től egyetemi tanárként dolgozott. 1990-ben a Pécsi Képzőművészeti Mesteriskola egyik alapítója, 1993-tól a fémszobrászat szakirányának vezetője.

33 Ormos Mária (1930–2019): történész, egyetemi tanár, politikus, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. A 20. századi magyar és egyetemes történelem neves kutatója. 1984 és 1992 között a Janus Pannonius Tudományegyetem rektora, 1996 és 2000 között pedig a Bölcsészettudományi kar megbízott dékánja.

34 Kézdi Balázs (1938–2010): pszichológus, pszichiáter, egyetemi tanár. A Pécsi Orvostudományi Egyetem (POTE) Ideg- és Elmegyógyászati Klinika klinikai orvosa volt, majd 1966-ban megalapította a Baranya megyei Mentálhigiénés Intézetet, melynek intézetvezető főorvosa volt 1966 és 1980 között. Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző, illetve Bölcsészettudományi Karán a Pszichológiai Tanszék tanszékvezetője lett 1988-tól. A Humán Fejlesztési Tudományok Intézetének igazgatói, valamint a Bölcsészettudományi Kar dékánhelyettesi posztját is betöltötte.

35 Than Gábor (1941–2002): orvos, egyetemi tanár. A Pécsi Tudományegyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikájának professzora. Tudományos érdeklődése kezdettől fogva a terhességi, lepénynt, valamint endometrialis fehérvérjék és hormonok alap és alkalmazott kutatására terjedt ki egészséges és kóros terhességekben, valamint trophoblast és más nőgyógyászati tumorokban.

Béla³⁶ liget, Méhes Károly³⁷ sétány, Czopf József³⁸ pihenő, Bencsik István³⁹ szabadidőpark, Bachman Zoltán⁴⁰ kör-sétány – összesen huszonnyolc tábla jelzi majd ezeket! Than Gábor szülész volt, ez a szurdok a szülészeti klinika kerítése melletti részt foglalja magába. Összesen harminc emberről lesz elnevezve a Botanikus kert egy-egy része. Ezzel egy időben közösen Szabó László professzor úrral közösen könyvet is készítettünk Borhidi professzor tiszteletére. Május 27-én lesz az ünnepség.

Számos díjat nyert hazai és külföldi fesztiválokon, pályázatokon. Melyiket emelné ki, melyekre a legbüszkébb?

Két ilyen is van, mindkettő először kiosztott díj volt. 1993-ban meghalt Nagygyörgy Sándor,⁴¹ az akkori legnagyobb természetfotós, és a róla elnevezett díjat elsőként én kaptam meg. 2014-ben pedig az először kiadott Zsolnay Vilmos-díjat is én kaptam meg. Két nívódíjat is elnyertem. 2014-ben Zsigmond Vilmos Oscar-díjas operatőr adta át a második díjat, amit a legértékesebbnek tartok. Megjegyezném, hogy 1994-től semmilyen pályázatra nem adtam be

10. kép – Györgyike, a város arca

³⁶ Flerkó Béla (1924–2003): anatómus, a Pécsi Orvostudományi Egyetem egyetemi tanára. 1964–1992 között tanszékvezető volt az Anatómiai Intézetben. 1962-ben az UCLA Agykutató Intézet vendégkutatójaként dolgozott. 1979–1985 között a Pécsi Orvostudományi Egyetem rektora volt.

³⁷ Méhes Károly (1936–2007) magyar orvos, gyermekgyógyász, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja. Az orvosi genetika és a klinikai genetika neves kutatója. 1987-től a POTE Gyermekklinika igazgatója.

³⁸ Czopf József (1939–2008) orvos, egyetemi tanár, a PTE emeritus professzora. A Pécsi Orvostudományi Egyetem klinikai rektorhelyettese, a Neurológiai Klinika igazgatója.

³⁹ Bencsik István (1931–2016) Kossuth-díjas szobrászművész, egyetemi tanár, professor emeritus. A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Tanárképző Kar Rajz Tanszékének tanára, majd docense (1982), egyetemi tanára (1992). 1991-ben a Pécsi Képzőművészeti Mesteriskola egyik alapítója, majd tanszékvezető tanára, 1995-től a Janus Pannonius Tudományegyetem Művészeti Karán működő doktori program (DLA) vezetője volt.

⁴⁰ Bachman Zoltán (1945–2015) építész, a Pécsi Tudományegyetem professzora. Meghatározó szerepe volt abban, hogy a Pollack Mihály Műszaki Főiskolán megindult az építészképzés, 2003-ban szervezte meg az építész szak doktori iskoláját, amely Breuer Marcell nevét vette fel. Munkásságának gerincét műemléki feladatok adták, nevéhez fűződik a pécsi ókeresztény emlékek rekonstrukciója.

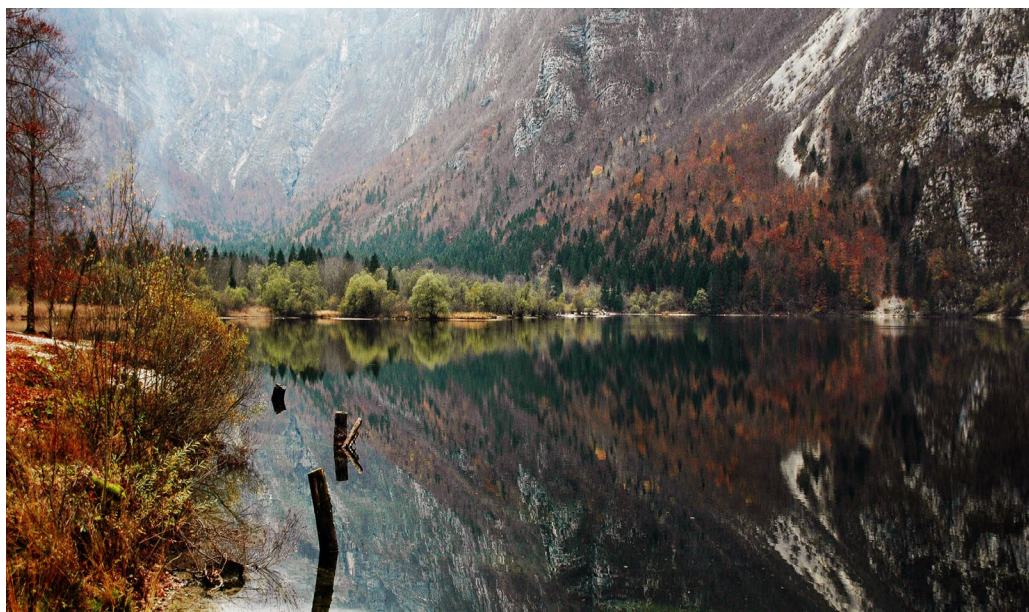
⁴¹ Nagygyörgy Sándor (1933–1993): festő- és fotóművész. 1976-ig szabadfoglalkozású festő- és fotóművész volt. 1977-től haláláig a *Nimród* vadászlap munkatársa volt. 1978–1979 között a Fiala Fotóművészek Stúdiójának művészeti vezetőjeként dolgozott. 1981-től a Nemzetközi Természetfotós Szövetség alelnöke, valamint az Országos Magyar Vadászati Védegylet tagja volt.

képet, viszont 106 nemzetközi és hazai elismerést nyertem. Számomra ezek a díjak nagyon fontosak, de nagyobb öröm volt, hogy sok emberrel kerültem baráti kapcsolatba, így számos magyar fotóművésszel is. Kihasnálva a lehetőséget, hogy vezetőségi tag voltam a Mecseki Fotóklubban, meghívhattam Pécsre kiállítani ismert fotósokat. Ez nekem azért értékes, mert utat mutatnak a fotóművészet irányába.

Melyek a legkedveltebb fotótémái?

A felszerelésem nagyon szegényes, de két olyan ajándékot kaptam „nyögdíjas” koromban, amelyek meghatározóak. Az egyik a kéthónapos ausztráliai út, a másik pedig egy fényképezőgép. Egyszer csak kaptam egy csomagot, amit egy barátom hozott. Kérdeztem tőle, hogy ki küldte, de azt felelte, hogy nem mondhatja meg. „De mi van benne?” – érdeklődtem tőle. „Azt ő nem tudja...” Az ajándék érdekes módon volt becsomagolva egy nagy nejlonzsatyorba. Remegő kezekkel bontottam ki, és egy fényképezőgép volt benne. Egy hétig nyomoztam, hogy ki küldte. Nagyon szép levél volt hozzá, és az aláírás „angyalka” volt. Ez állt a levélben: „Te annyi mindent teszel mindenkinek. Dolgoztál szeretettel, hittel, alázattal, és soha nem kértél semmit.” Akkor összeírtam, hogy kinek mit csináltam, és a lista elég hosszú lett. Húzogattam ki a neveket a listáról, míg három név maradt, és végül már csak egy, de nem gondoltam rá, mert olyan módon volt a levél megfogalmazva. Végül mégis felhívtam őt telefonon – és ahogy most, akkor is elsírtam magam, és csak annyit tudtam mondani, hogy köszönöm, ezzel a fényképezőgéppel sok mindent lehet készíteni, és időm is több van már.

Számomra a tájfotózás a legkedvesebb. Azért nem úgy mondom, hogy természetfotózás, mert a természetfotózáson általában a vadak, a madarak fotózását értik. Engem

11. kép – „Ősz húrja zsong...”

viszont a földrajzi jelenségek, a tűz és a víz, tehát a vulkánok és a gleccserek érdekelnek. Ezenkívül a földrajzi tájak, amelyeket volt alkalmam szerencsére a sok utazás során látni – ezek váltak a legfontosabbá. Nagyon érdekelnek az emberábrázolások, nagyon szeretek portrézni. A szociofotót is szeretem, vagyis az emberábrázolást abban a környezetben, ahol a modell él. Ebben az Ormánságban is volt részem, de főleg külföldön. Az egyik fotóm az év képe lett, ez Lisszabon belvárosában készült egy néniről. Milyen érdekes, hogy több olyan egészalakos képet és portrét készítettem, ahol az emberek a szívükre teszik a kezüket fotózás közben! Valahol a lelkünk találkozott. Előfordult, hogy ott is homályosan láttam az érzelemtől, mert nagyon érzékeny ember vagyok. Ha meglátok egy szép momentumot egy filmben vagy egy könyvben, amit olvasok, azt megélem. Vagy ha látom a sportban, hogy a vesztes gratulál a győztesnek, és elismeri őt, én attól már lúdbőrös leszek. Más esetben egy barátnak vagy ismerősnek az elvesztése érzelmi hullámokat indít meg bennem. Ilyenkor azonosulni tudok a csenddel.

Ennek a néninek a fotója bejárta a világot. Egy nemzetközi társaság, az ENSZ HABITAT el is kérte ezt a fotót, éveken át használta. Az életképek, illetve az, hogy a közvetlen környezetükben tudom megalkotni őket, nagyon fontosak. A gyerekfotókat is úgy szeretem készíteni, hogy néznek szabadtéren egy bábelőadást például. A gyerekarcon ott van az izgalom, rágják a körmüket, nyitva hagyják a szájukat, figyelnek, hogy mi van ott. Amikor megtörténik a katarzis, elengednek, feloldódnak, és ez látszik rajtuk. A nagyon tiszta gyerekarcon és a nagyon fogékony gyerekeken látszik, hogy miről szólt a darab. Ezeket én nagyon-nagyon szeretem.

Mivel tölti még az idejét a fotózáson kívül?

A szabadidőm jelentős részét a zenehallgatás teszi ki, hiszen változatlanul a zene, a költészet és a fotózás, ami kitölti és harmóniában tartja a lelkemet. Rajongója vagyok a klasszikus zenének, de a népzene is szeretem. A jó zene az jó zene. Említettem a Muzsikás együttest, hogy mennyire meghatározó számomra. Például ha savanyúságot teszek el – ami egy

12. kép – A magány ajtajából...

egész napos program nálam –, akkor csak a Muzsikás szól. Előfordult, hogy pont itt voltak Pécsett, nem is tudtam, hogy a református kollégiumban tartanak előadást. Hamar Dani⁴² hívott, hogy „Gyuri nem jössz el fotózni?”, de mondtam neki, hogy nem tudok, mert savanyúságot teszek el. Két hónappal később Szigetváron kaptak tőlem egy-egy üveggel.

A romantikus zenét – a magyar zeneszerzők közül főképp Liszt Ferencet – nagyon szeretem. Beethovenről tizenhat könyvet olvastam, annyira szeretem. Azonkívül Chopint, Schubertet is kedvelem. Van olyan Schubert-mű, amely több előadótól megvan, mert mindegyikük más hangszeren adja elő. A költészetet is említettem, gyakran olvasok, nagyon sokszor motiválnak egy fotózásnál. Elmegyek hajnalban az első busszal valahova, kinézek egy utat, gyalogolok, csinálók egy egész napos túrát. Ezek számomra a fotózásban a legfontosabbak. Még most is nagyon naiv vagyok sok tekintetben, én ezt a gyermeki naivságot, ami az őszinteségben, alázatosságban mutatkozik meg, nem vagyok hajlandó megváltoztatni, mert ezt a tisztaságot szeretném közvetíteni. A szeretet fontos számomra, ezt sugallják a képeim, a gondolataim. A Facebook-oldalamon a képekhez mellékelek zenét vagy idézetet, hogy ezek adjanak lelki megnyugvást. Nagyon örülök az olyan visszajelzéseknek, amik arról szólnak, hogy milyen fontosak ezek a képsorok. A látogatók tökéletesen megtalálják a tartalmakban azokat a hangulatokat, amit valaki elvesztése miatt éreznek éppen. Egy barátom, Simon András így fogalmazott: *„A szeretet: kiválaszt, megszólít, megtart és elenged, de soha nem sajátít ki, legfeljebb örömmel elfogadja, ha önként csak neki ajándékozod magad.”* Az írók közül is azokat olvasom általában, akiknek a gondolatai nagyon megfognak. Van olyan könyv, amit többször is elolvasok, mert mindig találok benne valamit.

Több témát feldolgozva előadásokat tartok, melyek 60 vagy 90 percesek. Ezeket az ország több helyén bemutattam már, és folyamatosan kapok meghívásokat, melyeket

13. kép – Kézdiszentlélek, Perkő

⁴² Hamar Dániel (1951–): népzénész, a Muzsikás együttes alapító tagja, geofizikus, a földtudományok kandidátusa, az ELTE Geofizikai és Űrtudományi Tanszéke Úrkutató Csoportjának nyugalmazott tudományos főmunkatársa.

igyekszem teljesíteni. Az előadások nem tudományosak, de több mint ismeretterjesztő jelleggel készültek el. Bemutatják az adott térség földrajzi nevezetességeit, növény- és állatvilágát, turisztikai látványosságait, ókori városokat, helyszíneket, világörökségeket: *A vörös sivatagok és sziklák földje: Ausztrália; Anatólia csodái; Volt egyszer egy Jugoszlávia* (benne a ma már független országokkal); *A napfényes Szicíliától a hófödte Alpokig; A Pireneusi félsziget Andorrától Spanyolországon át az Portugáliáig*; és majdnem készen van *Franciaország és az Erdélyi utazások* is.

Mesélne még arról, hogy melyik utazása volt a legnagyobb élmény, és miért?

Nem is gondolkodom már abban, hogy lesz az életben olyan szerencsém, hogy más föld-részre eljussak. Ebben a tekintetben Ausztrália kiemelkedő. Scheer Jutka nevét megköszönöm, ha leírjátok, mert ő volt az, aki meghívott. Vállalta az oda- és visszautamat, a kinttartózkodásomat, kinti útjaimat, költségeimet. Ünnepi beszédet tartottam ott március 15-én három alkalommal is két magyar klubban. Itt is nagy élményem volt, mert úgy értesültem, hogy a bácsi, aki nekünk annyi ajándékot küldött, meghalt. Nagyon sokan voltak a magyar klubban, és mondtam, hogy mielőtt elkezdeném az ünnepi beszédemet, kérem, hogy álljunk fel egy percre, és emlékezzünk meg Pongrácz Béláról, édesapám nagyon jó barátjáról. Rengeteget köszönhattünk neki mi négyen gyerekek, hiszen rendszeresen küldött ajándékokat. Annyira érzékenyültem, hogy képzeljék el, remegett a kezem, és nem tudtam meggyújtani a gyufát meg a gyertyát. Vittem egy vastag gyertyát, amit átkötöttem magyar nemzeti színű szalaggal. A színpad elején nagy nehezen meggyújtottam, de utána 3-4 percig úgy sírtam, hogy nem tudtam beszélni. Pár nap múlva megszólalt a néninél a telefon, és mondta, hogy a kis Gyurit keresik. Odamentem a telefonhoz, beleszóltam, hogy „Mánfai György vagyok.” „Pongrácz Béla vagyok”, mondja, „hallom eltemettél. Lehet, hogy úgy tudják, de én még élek.” Meg is hívott, és éppen a születésnapján volt alkalmam meglátogatni. Hadd mondjam el, hogy ez a találkozás is olyan volt, hogy 4-5 percig egymás nyakában sírtunk. Elmesélte, hogy mennyi mindent köszönhetett édesapámnak, hogy ki tudott jutni Ausztráliába, milyen sok lehetőséget kapott ezáltal, milyen jó barátok voltak, és az én édesapám milyen csodálatos ember volt. Elmondtam, hogy Andrásfalvy Bertalan professzor is azt mondta, hogy nehéz dolgom lesz nekem, mert ebben az országban két tiszta ember van, és az egyik az édesapám. Nehéz lesz így nekem eredményeket elérnem, de az soha nem érdekelt. Tehát ebben a tekintetben Ausztrália volt a legnagyobb élményem.

Ha a fotózás szempontjából nézem, akkor Törökország volt a legnagyobb élmény. A legtöbb életképet Törökországban tudtam készíteni, és különleges tájak is vannak ott. Ezenkívül mindenképpen a reneszánsz bölcsője, Olaszország, azon belül is főleg Toszkána. A Balkán összes országa is nagyon nagy élményt jelentett, szeretek mindig visszatérni, valamint Horvátországba is, és nem csak közelsége miatt! Illetve Magyarország minde- nek előtt! A kilencvenes évek elején, amikor sok sikerem volt, kaptam egy meghívást Belgiumba, egy kisebb kúriába. Felajánlották, hogy családotól kimehetek, ott egy szobrászművész, egy festőművész és egy zongoraművész lakik. Három különböző művész, már csak egy fotós hiányzik oda. Akkor azt mondtam – és erre a mondatomra máig büszke vagyok –, hogy mindent ott tudok hagyni, de a hazát nem.

14. kép – Tündérkémények, Kappadókia

Nagy öröm volt Dékány Zsolt⁴³tal, Juhász Balázssal⁴⁴ közös utakon felfedezni Baranya megye szépségeit, megörökíteni azokat. Mára ők komoly, profi tudással rendelkeznek, gyakran segítenek másokat. Sokat tanultam tőlük! Mindig nagy hatással voltak rám, és örömmel láttam Kiss Imre⁴⁵ fotóit is.

Hámori Gáborral,⁴⁶ Leirer Lászlóval,⁴⁷ Krausz Józseffel⁴⁸ (utóbbi nem tagja a Mecseki Fotóklubnak), Nyárfás Balázssal,⁴⁹ Román Józseffel⁵⁰ teszünk napi felfedező túrákat, fotózunk, beszélgetünk, jól érezzük magunkat a pásztorok között. Ha megéhezünk, a vízparton, a réten vagy éppen az erdőben fogyasztjuk el az ennivalónkat, és szaporodik a fotóanyagunk kockás liliommal, tűzikevel, kakasmandikóval, magyar kikericcsel, bánáti bazsarózsával, szép tájakkal, néha egy-egy vaddal is, és boldogan osztom meg ezek élőhelyeit másokkal is.

⁴³ Dékány Zsolt fotóművész, a Mecseki Fotóklub tagja. Többször díjazták az Év természetfotója pályázaton, de diaporáma versenyeken is előkelő helyezéseket ért el. Fényképésztanulók gyakorlati képzésében is részt vett, de ma is tart fotótanfolyamokat.

⁴⁴ Juhász Balázs fotóművész, reklámgrafikus, designer. Több sikeres könyv szerzője, fotótúrák szervezője.

⁴⁵ Kiss Imre fotóművész, több mint 30 éven át aktív tagja volt a Nimród Magyar Természetfotós Társaságnak, a Mecseki Fotóklub tagja. Számos díjat nyert helyi és nemzetközi természetfotó pályázatokon. Nagyra becsüli a természet értékeit, és a természet védelmét az emberiség egyik legfontosabb feladatának tartja.

⁴⁶ Hámori Gábor (1954–) fotóművész. 1972-től tagja, 1998-tól elnöke a Mecseki Fotóklubnak. Az 1990-es években a pécsi Művészeti Szakközépiskola tanára. 1980-tól a Janus Pannonius Tudományegyetem munkatársa.

⁴⁷ Leirer László, a Mecseki Fotóklub tagja.

⁴⁸ Krausz József amatőr fotográfus.

⁴⁹ Nyárfás Balázs, a Mecseki Fotóklub tagja.

⁵⁰ Román József, a Mecseki Fotóklub tagja.

Tehetséges fotósokat ismertem meg a Facebookon, és meg is hívtam őket a fotóklubba. Mára már meghatározó egyéniségek sok-sok díjjal, elismeréssel. Néhányukat fontosnak érzem megnevezni: Kovács Norbert,⁵¹ Bodor Csaba,⁵² Mészáros Dénes,⁵³ Krizmanics Zoltán,⁵⁴ Orbók Ildikó,⁵⁵ Petőcz Tamás,⁵⁶ Nyíró László.⁵⁷

Az utóbbi négy évben megjelent könyveim: *Európa ezer arca és az óceánon túl, Rejtőzködő kincsek – Ormánság, A mi kezeink által, A szépséges Dráva mente*. A két utóbbi Szatyor Győző írta. 2022. május 27-én lesz az új könyvünk bemutatója Szabó László Gyula professzor úrral, a *Zöld sziget Pécsen, Isten békéje – Emlékhelyek a 70 éves Botanikus kertben*.

„*Én dolgozni akarok. Elegendő harc, hogy a múltat be kell vallani.*”⁵⁸ Fontosnak érzem itt József Attila e gondolatait megosztani. Mindig örültem mások sikereinek, de együtt-éreztem azokkal, akiknek valami nem sikerült. Előfordult, hogy emberi gyarlóság miatt. Ha tudtam, mindig a segítségükre siettem. Legyen az fotográfia vagy éppen magánéleti probléma. Vallom, hogy a bizalom csodát tesz! Édesapámtól kaptam egy „iránytűt” és egy mércét örök életre, amit néha még le is verek, de általa nem tévesztem el az irányt! Szeretnék olyan fegyelmeztetett lenni, mint Mánfai Petra, zongoraművész gyermekem. Sok tekintetben példaképem ő is!

„*Egyetlen dolgom van ezen a földön: SZERETNI.*” Victor Hugo gondolatával köszönöm a megkeresést!

Köszönjük szépen a beszélgetést.

(Az interjút készítette és jegyzetekkel ellátta: Dezső Krisztina és Gergely Zsuzsanna.

A portréfotó Markovics Anita fotográfus munkája.

A további fotókat Mánfai György készítette.

2021. november 9.)

51 Kovács Norbert fotóművész, a Mecseki Fotóklub tagja, elsősorban természetfotókat készít.

52 Bodor Csaba fotográfus, a Mecseki Fotóklub tagja.

53 Mészáros Dénes, a Mecseki Fotóklub tagja, érdekli a természet- és portréfotózás is.

54 Krizmanics Zoltán, a Mecseki Fotóklub tagja, főként városfotókat, éjszakai városfotókat, tájfotókat készít. Legkedveltebb témája az asztrotájfotózás.

55 Orbók Ildikó fotóművész, a Mecseki Fotóklub tagja.

56 Petőcz Tamás a Mecseki Fotóklub tagja.

57 Nyíró László, a Mecseki Fotóklub tagja.

58 Részlet József Attila *A Dunánál* című verséből. https://mek.oszk.hu/05500/05570/html/jozsef_attila0024.html [2022.03.24.].